

PRSATÁ KRAJINA. Turiec místní nazývají zahrádkou a při podobných pohledech je těžké nedat jim za pravdu. Pole a louky kdesi mezi Sklabiňou a Dražkovcami, jen několik kilometrů východně od Martina, vypadají jako namalované. Zachované pásy a ostrůvky lesa dodávají i zemědělsky využívané krajině přírodní ráz a odstíny zelené jsou pohlazením pro oko. Avšak nejkrásnější na dolině Turca je její zvládnutý reliéf. Slovy jednoho pilota vrtulníků z východního Slovenska: „Nad naší zemí je radost létat, je taková pěkná – prsatá!“

JAK VIDÍ SLOVENSKO PTÁCI A PILOTI

Vidět věci z odstupu a z nadhledu je obohacující pocit. Jsou jiné, krásnější, přehlednější a často i zajímavější. Nejinak je tomu s krajinou. Na hory lezeme kvůli výhledu i proto, že všechno vzdálené nám z jejich vrcholů připadá malicherné. Z ještě větší výšky se na naše údolí, pohoří i města dívají ptáci – a možná o to větší je i jejich svoboda.

Nám lidem sice křídla nenarostla, ale před více než stoletím jsme si je poprvé vymysleli, vyrobili a vyzkoušeli. Od té doby je úspěšně používáme – dřevěná, kovová, laminátová, pevná i rotující. Vozí nás, zachraňují, pomáhají přemísťovat náklad nebo hasit požáry, ale bohužel dokážou nést i smrtící zbraně. Což naštěstí není případ strojů, z jejichž kabin byly pořízeny tyto fotografie – vznikaly za tichého zvuku klouzavého letu větroňů L-13 a L-23. Zvu vás na prohlídku Slovenska z netradičního úhlu pohledu. A kdo chcete, můžete zkusit uhádnout, kde byl ten který snímek vytvořen ještě předtím, než si přečtete jeho popis. Přeji příjemný let!

Text a foto Peter Hupka

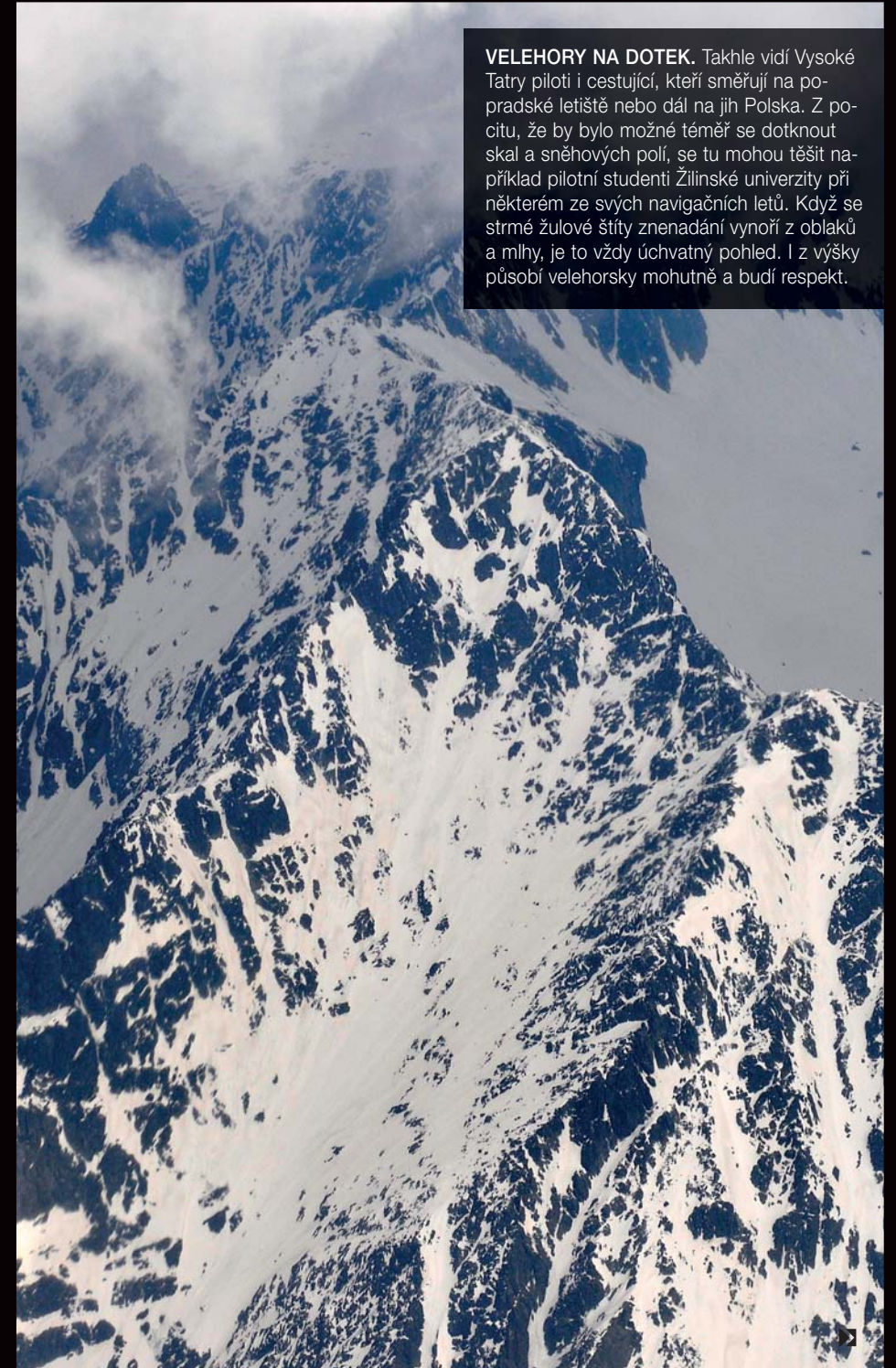

DVĚ NITRY. Nitranský hradní vrch a Horní město jsou srdcem tohoto starobylého města. Při pozornějším pohledu je možné představit si původní tok řeky Nítry, která kdysi plynula přímo podél úpatí hradního vrchu. Před více než půlstoletím byla Nitra zregulována.

Kromě hradu s Vasilovou věží je vidět Pribinovo i Hradní náměstí, Samovu ulici a fran-tiškánský kostel svatého Petra a Pavla. Nová zástavba už příliš nekoresponduje s historickou architekturou. Na Svatoplukově náměstí, v pravé horní části záběru, dnes stojí Divadlo Andreja Bagara. Právě tato část města byla nejvíc poškozená při bombardování Nítry sovětskými vojsky v březnu roku 1945.

VELEHORY NA DOTEK. Takhle vidí Vysoké Tatry piloti i cestující, kteří směřují na po-pradské letiště nebo dál na jih Polska. Z po-citu, že by bylo možné téměř se dotknout skal a sněhových polí, se tu mohou těšit na-příklad pilotní studenti Žilinské univerzity při některém ze svých navigačních letů. Když se strmé žulové štíty znenadání vynoří z oblaků a mlhy, je to vždy úchvatný pohled. I z výšky působí velehorský mohutně a budí respekt.

NEJLEPŠÍ LYŽOVAČKA. Snilovské sedlo leží ve výšce 1524 metrů nad mořem na hřebeni Krivánské Malé Fatry. Za několik desítek minut je možné se odtud dostat na vrchol Velkého Kriváňa, který je s 1 709 metry nadmořské výšky nejvyšším v celé Malé Fatře. Mnohem dramatičtější však působí o sto metrů nižší Velký Rozsutec, dolomitový skalní kopec viditelný v pozadí. Na Snilovském sedle končí kabinová lanovka z Vrátnéj doliny. V zimním období je v přímé blízkosti sedla – v Oštiepkovej mulde – prý nejlepší malofatranská lyžovačka.

„O tuhle kolonii jsme prostě neměli přijít...“ říkával žertem jeden z našich oblíbených pedagogů na fakultě. A měl pravdu – Slovensko má totiž rozhodně co nabídnout. Když jsme přemýšleli o tom, kam vyrazit na prodloužený víkend, dát si přitom do těla a trochu užít zasněžené romantiky, byly slovenské hory jasnou volbou. Protože jsme byli předchozí léto provětrat kola na Malé Fatře, rozhodl jsem se dotáhnout kamarády do stejného terénu a podívat se, jak vypadají tatáž místa v zimě. A světe div se – šest hodin cesty od Prahy se skrývá doslova outdoorový ráj.

Text a foto Petr Jan Juračka,
Jirka Džordž Černý, Aleš Buček

NEKONEČNĚ ROMANTICKÁ,
ZIMNÍ, SLOVENSKÁ

MALÁ FATRA

PŘES DIERY S PRSTEM V NOSE. Vyjeli jsme ve čtvrtek z Prahy půlnočním rychlíkem směr Žilina. V celém vlaku bylo jen velmi málo „normálních“ lidí bez krosen s připnutými cepíny a mačkami. Cesta s jindřichohradeckým rumem utekla jako voda a já ráno zažil možná nejhorší kocovinu v životě. Po dvou nepříjemných toaletních hodinách v socialisticky stylizovaném, avšak příjemně vytopeném hotelu Diery jsme ve třech vyrazili směr Dolné diery. Nasadili jsme mačky a nastoupili do koryta zamrzlého Hlbokého potoka. Původně jsme očekávali pekelný nářez, místo toho se jednalo o pohádkovou cestu zimním rájem. Vyjma dvou ledolezců a jedné Homolkovy rodinky jsme potkali pár v pokročilém věku, který si Diery naprosto užíval a dodal nám jistoty – „když oni, tak my s prstem v nose,“ dalo by se říct v našich myšlenkách. Přestože jsou Dolné i Horné diery přes zimu oficiálně uzavřené a v turistické obuvi naprosto (!) neschůdné, s nasazenými mačkami jim nebylo co vytknout. Některé kolmé úseky s našimi přes dvacet kilo těžkými batohy nebyly sice úplně elegantní, ale stálo to za to. Nicméně o tom, že i tak je zde nutno dbát nejvyšší opatrnosti a mít z přírody velký respekt, svědčí fakt, že několik dní po našem treku zde zahynul zkušený český horolezec. Čest jeho památce!

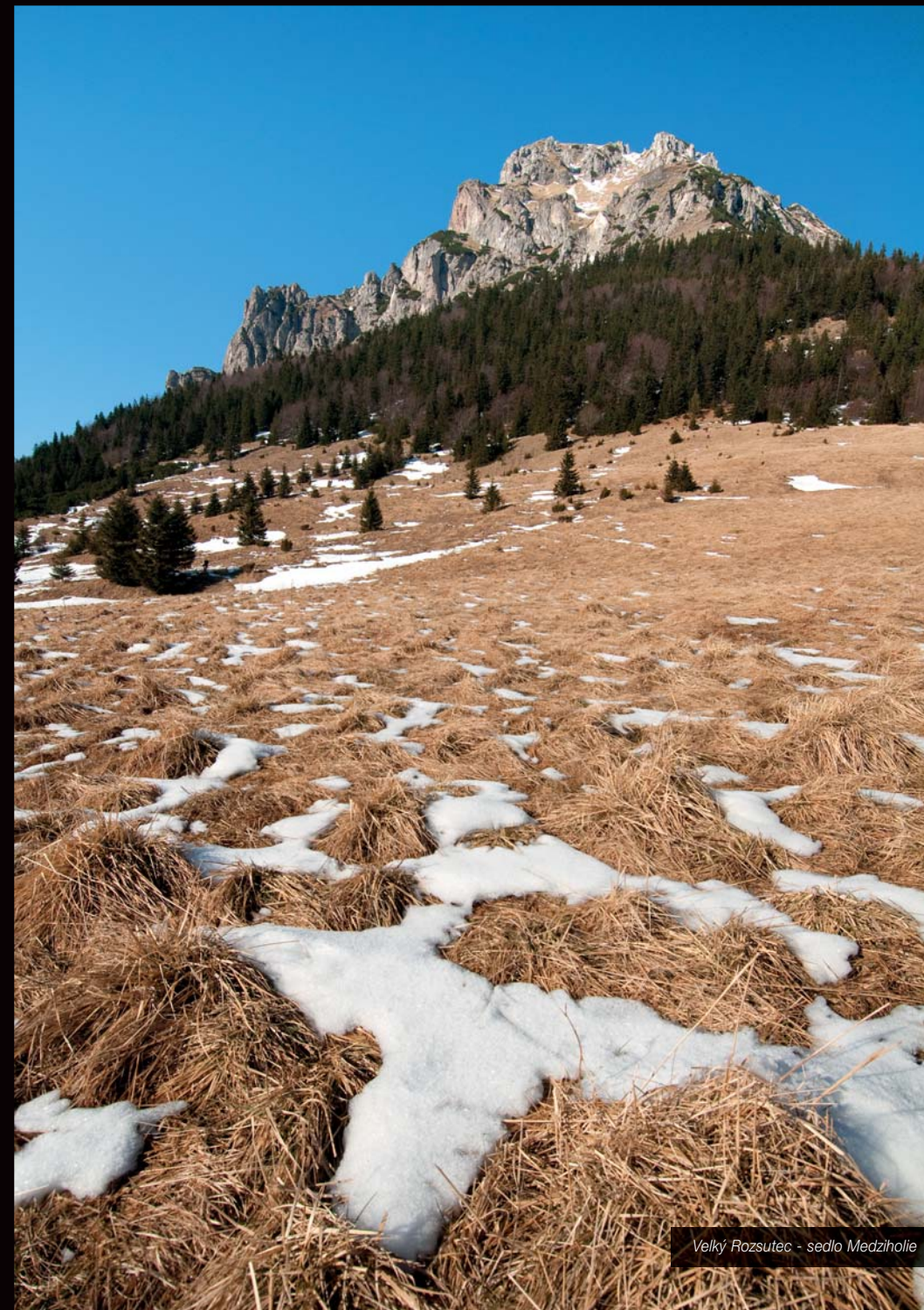
BEZ VODY. Po Horných dierách jsme nastoupili na Tesnú Rizňu a došli do sedla Medzirozsutca. Pod Malým

Rozsutcom jsme zahodili batohy a vydrápali se nahoru. Ticho, jen v dálce štěkající psi ze Zázrivé, západ slunce v lehkém mlžném oparu a obloha pokrývající milióny odstínů od bledě modré po růžovou. Krásný konec dne! Když jsme se vrátili ke stanu, čekalo nás však jedno nemilé překvapení – totálně odešlo těsnění benzínového vaříče. Po dlouhé hodině Džordžovy obětavé práce jsme si rozdělili ešus vlašných čínských nudlí, zajedli je studeným lunchmeatem a ulehli. Bylo jasné, že příští den nebudeme mít téměř žádnou vodu a budeme muset jíst sněh...

ROZSUTCE – NĚKDY PRO BLBCE. Ráno jsem se vyhrabal ze spacáku před svítáním a vyběhl opět na Malý Rozsutec. Další z rán, která člověka nabijí pozitivní energií alespoň na měsíc, až jsem si říkal, jestli vůbec chci zpět domů. Po dvou hodinách fotografování jsem se vrátil ke stanu, vzbudil kluky a jali jsme se stoupat na Velký Rozsutec, k jehož fantastickému tvaru směřovaly naše pohledy po celou cestu. Bez vody mě tenhle úsek velmi potrápil, vrcholu jsem dosáhl s velkým zpožděním. Bylo už po poledni, když jsme sestupovali směrem na sedlo Medziholie. Vzhledem k parádnímu počasí stoupl provoz na cestě, potkali jsme zde možná několik desítek lidí. O existenci maček většina asi ani neměla tušení. Zda je obdivovat pro odvahu či zatracovat pro blbost necháme na čtenáři, každopádně se ▶

Dolné diery - nasadili jsme mačky a nastoupili do koryta zamrzlého Hlbokého potoka

Velký Rozsutec - sedlo Medziholie

mnozí po namrzlém svahu klouzali jak o závod. Tak jako tak je ovšem zimní provoz na Velkom Rozsutci naprosto nesrovnatelný s tím letním – přímo na vrcholu jsme v létě potkali desítky aromatizovaných metrosexuálů v žabkách, v tílku a hlavně s početnými kapesními psíky... Na několika internetových stránkách jsme se před cestou dočetli, že jsou Rozsutce na zimu uzavřené. Není to ale úplně pravda – smí se na ně až do prvního března, a jsou pro návštěvníky hor zapovězené do půlky června.

PARÁDNÍ HŘEBENOVKA. Vzhledem k časovému zpoždění a žízni jsme se jednomyslně shodli obejít následující vrchol hřebenovky Stoh traverzem přes lavinový svah. Přestože je tato cesta v zimě logicky uzavřená, troufli jsme si na ni vzhledem k nízké a pevné sněhové pokrývce a minimálnímu lavinovému nebezpečí. Nastoupali jsme na Poludňový grůň a po západu slunce i na Chleb.

Z ustavičného požívání sněhu mi na návětrné straně namrzly rty, měli jsme žízeň, takže jsme se rozhodli složit hlavy na povalech Chaty pod Chlebom. S termoskami naplněnými horkým čajem, hydratačními hektolitry kofoly, čajů i piva jsme pak celou neděli šlapali o poznání rychleji a s větší radostí než v předchozích dnech. Vrcholky jsme míjeli jeden za druhým a užívali si slunečního svitu jako nikdy. Myslím, že by se mnou většina návštěvníků zimní Malé Fatry souhlasila, když řeknu, že úsek mezi Velkým a Malým Kriváňom patří mezi naprosto nejlepší – příjemně exponovaná a namrzlá hřebenovka, rozhled 360° a Tatry jako na dosah. Zima byla již na ústupu a několik předchozích dní pražilo do jižních svahů slunce jako o život. Pozorovali jsme tady příchod jara, zatímco severní svahy byly pokryty souvislou sněhovou pokrývkou. Obecně však bylo sněhu na hřebenech velmi málo, tvořil vlastně jen několik centimetrů tlustou umrzlou slupku.

DÍKY! Za osm hodin jsme od Chaty pod Chlebom přelétli přes nejvyšší vrchol Malé Fatry Velký Kriváň a pak přes Pekelník, Malý Kriváň, ledem pokryté Biele Skály, Suchý, kofolu v Chatě pod Suchým a Starý hrad až do nádražního bifé ve Strečně. Tady už nám bylo všem jasné, že se do zimních slovenských hor musíme ještě vrátit. V nádražní putičce, kde jsme se nakonec po zhlédnutí interiéru rozhodli doplňovat tekutiny pěnivým mokem venku na peróně, nás čekala příjemná tečka v podobě veselého kolemjdoucího ukrajinského původu. Když nás viděl venku pít pivo a sušit bosé nohy na posledních zbytcích odpoledního únorového slunka, nallil do nás po sto gramech borovičky na zahřátí a popřál šťastnou cestu. Díky! ▶

Horné diery jsou přes zimu oficiálně uzavřené a v turistické obuvi naprosto neschůdné. V mačkách jim nebylo co vytknout.

Přejedeme-li v Makově česko-slovenské hranice, ocitneme se na Kysucku – regionu, jenž dostal svůj název podle řeky Kysuca.

V minulosti byl proslulý spíše chudobou a těžkým životem, množstvím osad roztroušených po vrcholcích kopců, kde lišky dávaly dobrou noc. Kdysi životem kypící osady však s moderní dobou postupně osiřely, když původní obyvatelé zemřeli a mladí se odstěhovali do míst, kde je život výrazně pohodlnější. Co se však na Kysucku nezměnilo, je překrásná krajina.

Text a foto Bohumil Brejžek

UNIKÁTY Z KYSUCKA

Tajemné kamenné koule z Kysucka, jejichž původ zatím nikdo neobjasnil

ZÁHADNÉ KAMENNÉ KOULE. Osada Milošová-Megoňky severně za Čadcou není sama o sobě ničím zajímavá, v její bezprostřední blízkosti se však v přírodní rezervaci Klokočovské skály vylupují z okolního kamenného podloží obrovské kamenné koule. Průměr největší z nich, zvané Mary, je plné tři metry. Najdeme ji ve starém kamenolomu ležícím takřka přímo na naší státní hranici, pravidelné kulovité útvary můžeme vidět i v blízkém okolí. Původně se tady nacházelo asi třicet koulí o průměru 25 až 300 centimetrů, většinu z nich si však odvezli lidé z okolí jako ozdobu do svých zahrádek. Místní dokonce vzpomínají na neúspěšný pokus o odvoz jedné z větších koulí pomocí autojeřábu – hmotnost těchto kamenných kolosů se totiž počítá na tuny.

Ač existuje celá řada hypotéz, záhadu kysuckých kamenných koulí zatím nikdo dostatečně neobjasnil. I to je jeden z důvodů, abyste se za nimi vypravili. Až je uvidíte na vlastní oči a budete mít možnost si je ohmatat, třeba vás něco rozumného napadne.

ORLOJ ŘÍZENÝ DRUŽICÍ. Pokračujeme-li o něco dál směrem na východ, dostáváme se do malé vesničky s názvem Stará Bystrica. Nemá sice ani tři tisíce obyvatel, od loňského léta se však pyšní atrakcí, jakou nemají ani velká slovenská města. Je jí první slovenský orloj, jenž je součástí největší dřevěné sochy na Slovensku – Sedmibolestné Panny Marie, která svojí kompozicí připomíná sedící Madonu. A není to orloj ledajaký, ale nejpřesnější na světě, řízený družicí a speciálním softwarem. Pracovalo na něm na padesát osob, přičemž to nejdůležitější, astroláb, vytvořil v Praze mistr Vítězslav Špidlen ve firmě SPEL – trvalo mu to plné tři roky a údajně se jedná o první orloj zhotovený v Čechách za posledních pět set let.

V okénku orloje se prochází sedm apoštolů z topolového dřeva, jejichž osudy byly spojeny i s územím dnešního Slovenska. Lidový řezbář Peter Kunik z Tvrdošína tak vytvořil podobizny věrozvěstů Cyrila a Metoděje, sv. Andreje-Svorady, sv. Beňadika, sv. Gorazda, sv. Bystrika

a sv. Vojtěcha. Ve výklencích je šestice plastik znázorňujících knížete Pribinu, vládce Svatopluka, prvního kodifikátora spisovné slovenštiny Antona Bernoláka, národního buditele Ľudovíta Štúra, jednoho ze zakladatelů Československa – generála Milana Rastislava Štefánika – a předválečného politika a katolického kněze Andreje Hlinku. Ve věžičce nechybějí dva zvony, z nichž jeden odbíjí čas, druhý vytváří zvukovou kulisu promenády apoštolů.

Barvy hlavní desky astrolábu symbolizují jednotlivé fáze dne – červená úsvit, bílá den, černá noc. Deska je rozdělena i zlatými lemovkami, které označují rovník, obratník Raka, obratník Kozoroha a takzvaný místní poledník. Ten ukazuje, kdy je slunce nejvýš na obloze nad Starou Bystricí – orloj ve Staré Bystrici tak jako jediný z existujících orlojů na světě ukazuje tzv. pravý sluneční čas, neboť astronomické údaje byly speciálně navrženy právě pro zeměpisnou polohu Staré Bystrice. Astroláb také znázorňuje polohu Měsíce na obloze, jeho fáze a polohu Slunce ve znamení zvěrokruhu. Na vnějším okraji nechybí kalendářní deska s 366 dílky, jež se každý den o jeden dílek otočí. Významné slovenské svátky

a památné dni jsou na kalendářním panelu označeny červenou hvězdičkou.

Na turisty působí orloj doslova jako magnet. Za rok, kdy je v provozu, přilákal do Staré Bystrice neuvěřitelných šedesát tisíc návštěvníků.

UNIKÁT, Z KTERÉHO ZBYLO OSM KILOMETRŮ.

Malebná dolina Chmúra pro nás skrývá hned dvě překvapení najednou – Muzeum kysucké dědiny ve Vychylovce, po němž se projedeme historickou úvraťovou úzkorozchodnou železnicí, která kdysi spojovala Kysuce s Oravou. V Evropě již takovou druhou provozuschopnou železnici nenajdeme, ve světě jich ještě několik existuje, především v Jižní Americe.

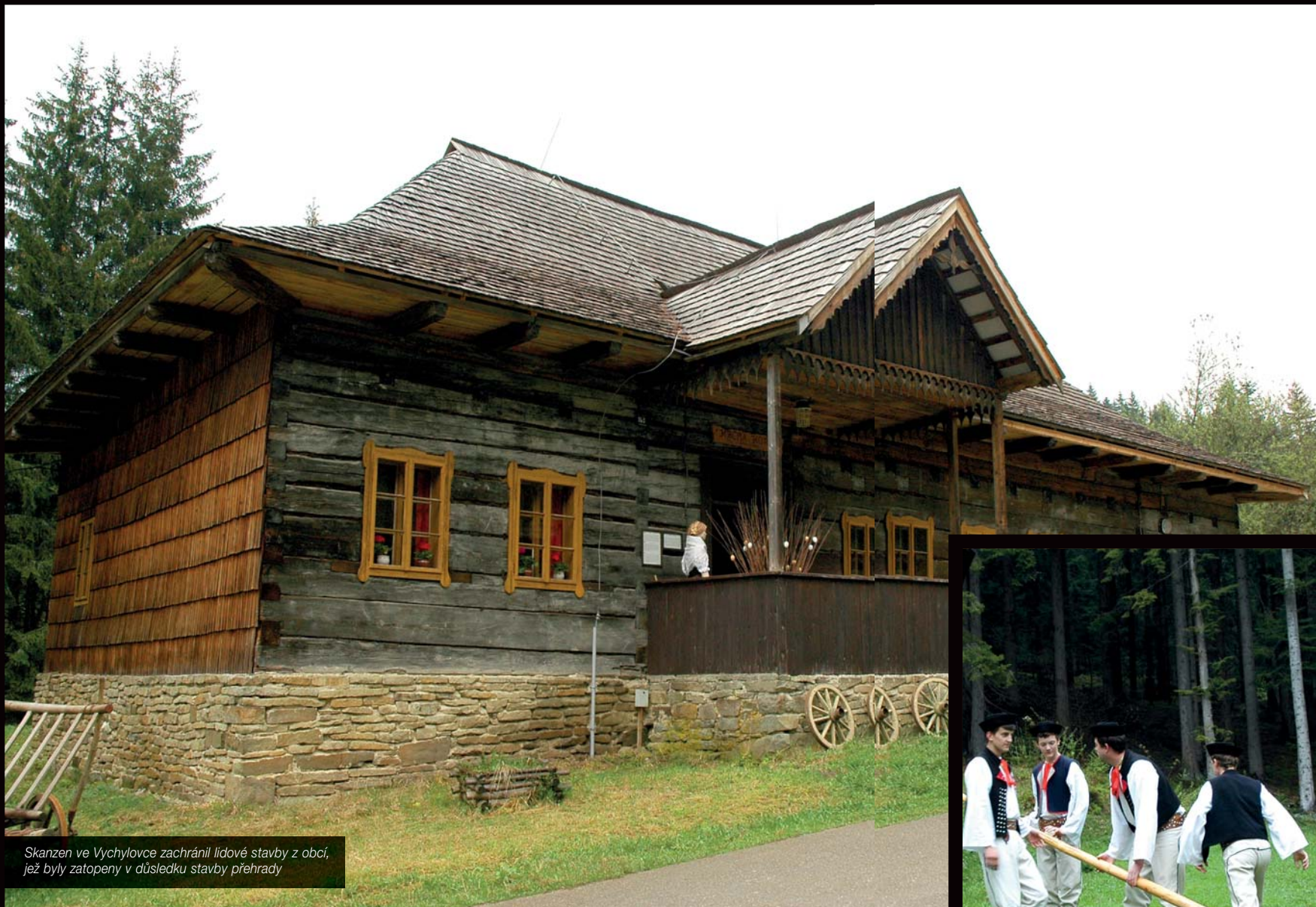
Její jedinečnost spočívá právě v onom úvraťovém systému, který se v minulosti používal tam, kde bylo zapotřebí na krátké vzdálenosti překonat velký výškový rozdíl. Vlak tedy stoupal svahem nikoliv v serpentínách, ale změnou směru jízdy v úvraťích – lokomotiva, zpravidla umístěná uprostřed vlaku, soupravu střídavě tlačila a tahala.

V dobách své největší slávy dosahovala železnice délky 110 kilometrů, z čehož 61 km představovala ▶

První slovenský orloj ve Staré Bystrici ukazuje jako jediný na světě tzv. pravý sluneční čas

Skanzen ve Vychylovce zachránil lidové stavby z obcí, jež byly zatopeny v důsledku stavby přehrady

hlavní trať, zbytek tvořily odbočky, které se budovaly, rušily, prodlužovaly nebo zkracovaly podle momentální potřeby odvozu vytěženého dřeva, k jehož přepravě výhradně sloužila. V provozu byla až do sedmdesátých let minulého století, kdy byla jako nerentabilní zastavena a rozebrána. Takřka celá, z původní tratě zůstal pouze osmikilometrový úsek z Chmúry po Tanečník. Právě v něm se ale nachází unikátní úvratový systém, jenž byl prohlášen za národní technickou památku.

V KYSUCKÉ DĚDINĚ. Skanzen ve Vychylovce patří mezi nejrozsáhlejší na Slovensku. Vznikl vlastně v důsledku výstavby vodní nádrže budované nad Novou Bystricí – ve snaze zachránit nejceněnější památky lidové architektury z obcí Riečnica a Harvelka, jež byly později zatopeny. Stojí tady prozatím 34 obytných, hospodářských, společenských, technických a sakrálních staveb, jako třeba usedlost u Hruškuliaka, hospodářské stavení bývalého riečnického rychtáře Adama Poništy nebo

vodní mlýn z obce Klubina. Do budoucna se počítá ještě s dalšími třiceti pěti stavbami.

Prohlídku skanzenu lze uskutečnit buď individuálně, nebo s průvodcem, který vychází se zájemci jednou za tři čtvrtě hodiny od hlavní brány. Organizovaná prohlídka je časově poměrně náročná, neboť jednotlivé usedlosti jsou od sebe hodně vzdáleny, individuální prohlídku můžete naproti tomu absolvovat vlastním tempem, má to však nevýhodu, že většina objektů je uzamčena, takže dovnitř můžete nakouknout pouze skrz malá okénka.

JAK TO TENKRÁT CHODILO. Pokud byste se domnívali, že vychylovský skanzen je jen neživotné představení minulosti, byli byste na omylu. Každou neděli tady můžete vidět ukázky prací řemeslníků, vystoupení folklórních skupin a souborů s ukázkami pracovních a obřadových zvyklostí či přípravu tradičních kysuckých jídel. Ty ostatně můžete ochutnat každý den v jedné z nejhezčích budov, v rekonstruované krčmě z Korne. Zastavte se v ní na nefalšovanou kysuckou zelňačku, bramborové placky a skleničku jalovcové, bude to ta nejhezčí tečka za putováním po Muzeu kysucké dědiny i po celém Kysucku.

Ve skanzenu Vychylovka se snaží, aby lidová řemesla nezašla na úbytě...